

متنی از ابی منصور معمر صوفی

کتاب احادیث الاربعین المحفوظه علی المتحققین من المتصوفه و العارفين
تأليف الشيخ الامام ابی منصور معمر بن احمد بن محمد بن زیاد الصوفی الاصفهانی

یکی از مجموعه‌های خطی خانقاه احمدی شیراز آن است که آقای ایرج افشار در سال ۱۳۴۵ دیده و در مجلهٔ یغما (۱۸: ۵ ش ۲۰۵ ص ۲۵۱-۲۵۴) سال ۱۳۴۶ آن را شناسانده است. من هم در سال ۱۳۴۵ در شیراز آن را دیده بودم و در نشریهٔ کتابخانهٔ مرکزی دانشگاه (۵: ۲۱۹-۲۲۱) چاپ ۱۳۴۶ از آن یاد کرده‌ام. یادی از آن در فهرست من برای فیلمهای دانشگاه (۱: ۷۴۱ ف ۲۹۱۹، ع ۶۰۹۹) چاپ ۱۳۴۸ هم هست. عکسی از آن در سال ۱۹۶۷ (۱۳۴۶) برای آقای فریتز مایر سوسی فرستاده شد و او در مجلهٔ ارینس (۲۰: ۶۰-۱۶۰) آن را به خوبی شناسانده و از احوال مؤلف اصفهانی یاد کرده. او سرچشمهٔ سرگذشت او را در ص ۶۸ بدینگونه برشمرده است: طبقات الصوفیه انصاری (نسخهٔ کامل) و نفحات الانس جامی و العبر ذهبی (۳: ۱۲۹) و مرآة الجنان یافعی (۳: ۳۳) و شذرات الذهب (۳: ۲۱۱) و خزینة الاصفیاء (۴: ۲۱۷) و گفته است که ابونعیم اصفهانی در حلیة الاولیاء و ابن جوزی در صفة الصوفیه از وی یاد نکرده‌اند. نام او را مایر معمر *Ma, mar* و سزگین معمر *Muammas* خوانده‌اند. از نوشته‌های این عارف اصفهانی که در ۴۱۸ در گذشته حقایق الاداب است که در فهرست دانشگاه (۴/ ۱۳۳۶ برگهای ۸۸ پ - ۹۳ ر به خط مورخ ۷۱۰) از آن یاد شده است. بروکلمن در ذیل فهرست خود (۱: ۷۷۰) از نهج‌الخاص او نسخهٔ سرای احمد ثالث شمارهٔ ۲/ ۱۶۱۴ برگهای ۱۱۴ پ - ۱۲۰ پ یاد کرده است. در فهرست

دنبالهٔ حاشیه مربوط به صفحه قبل

ملکوت و شهریاری آسمانی هر مزد است و به شهریور امشاسپند انتساب دارد. نیز باید پنداشته عامیانه‌ای را به یادداشت که بنابر آن، آهن سحر را باطل و دیو را دور می‌کند. نک یادداشت ۱۳-۲۴- دوازده هماغس بلندترین نیایش هاست، که در آن به احترام بیست و دو ایزد، در دو یست و شصت و چهار روز، مراسم خواندن یسنا و وندیداد انجام می‌گیرد.

۲۵- متن: *daštān - māh wizārdan*، که همین معنی را می‌رساند.

۲۶- *abarag* نام یکی از مفسران بزرگ اوستاست و پیروان نظر و رأی او را « ابرگی » می‌نامند.

۲۷- سپندارمذ، امشاسپند نگهبان زمین است و کشاورز بخیل را به دوزخ می‌افکند. از اینجا به بعد در فرگرد سوم و وندیداد آداب پرهیز نسا و تطهیر آلودگی ناشی از آن می‌آید.

ترکی قرطای (۳: ۱۸۴ ش ۵۲۲۲) شماره آن ۱۴۱۶ / ۲ یاد شده. در فهرست مخطوطات مصوره مصر (۱: ۱۹۷) هم از همین شماره که تاریخ آن ۸۲۲ است یاد شده. پیداست که شماره آن در فهرست بروکلن نادرست است. عکس این نسخه در دانشگاه تهران هست (۱: ۴۳۴).

باری در ص ۴ مجموعه شیراز از "شرح الاربعین حدیثی فی التصوف لابی منصور الاصفهانی" یاد شده است و من این روزها پیش یکی از دوستان نسخه‌ای ازین رساله را دیدم که برگ شمار دارد و رویهم ۲۹ برگ است و باید از سده ۸ و ۹ باشد. چون تا چندی دیگر آن را با اعراب و نقطه گذاری در یکی از مجلات در دسترس شیفتگان عرفان ایرانی خواهم گذارد اکنون خوانندگان آینده را با آن آشنا می‌سازم:

این متن درسی و هشت باب است و نخست حدیثی نبوی و سپس تأویل آن به زبان عارفان در هر باب می‌آید:

(۱) "باب الدعوة الی عباده‌الله سبحانه لمعرفة توحیدالله با قامة فرایض‌الله" با روایت از ابومحمد عبدالله بن محمد بن جعفر بن حبان.

(۲) "باب حق الربوبیة و وجوب حق العبودیة" با روایت از همو.

(۳) "باب الاستقامة فی التوحید بحرمه شاهد التفرید" با روایت از ابوالحسن علی بن عمر بن عبدالعزیز اسدی.

(۴) "باب اخلاص العبادة بحق التوحید و صفاء الاشارة الی عین التفرید" با روایت از ابوعبدالله حسین بن احمد اسواری.

(۵) "باب وجوب زویة حق‌الله عزوجل بالافتداء بسنة رسول‌الله" با روایت از ابوالقاسم سلیمان بن احمد طبرانی.

(۶) "باب حفظ الحق بشاهد التوحید والتعرف الیه فی حال التمهید" با روایت از ابواسحق ابراهیم بن محمد سرجانی.

(۷) "باب کمال‌العقل بحسن‌المعرفة و الفعل" با روایت از ابوسعید محمد بن علی بن عمر نقاش.

(۸) "باب معرفة الاحوال بالحق برویه المنزله من الحق" با روایت از ابوبکر محمد بن ابراهیم بن المقرئ.

(۹) "باب القيام بشاهد‌العدل و التعلق بحقایق‌الفضل" به روایت از ابوبکر مقرئ.

(۱۰) "باب الفقروالافتقار بالصبرو الاختیار" به روایت از ابوبکر عبدالمنعم.

(۱۱) "باب القصد بالتوبه و القيام بالقلب فی التوبه" با روایت از ابوبکر بن حبان.

- (۱۲) " باب التورع للصفاء والقيام بحق الوفا " با روایت از ابومحمد عبدالله.
- (۱۳) " باب المحاسبة لطلب خفى المراقبة " با روایت از ابومحمد عبدالله.
- (۱۳) " باب المحاسبه لطلب خفى المراقبة " با روایت از ابومحمد عبدالله.
- (۱۴) " باب الزهد بالعقد و ترك الكل بالوجد " با روایت از ابومحمد بن حبان.
- (۱۵) " باب مجاهدة النفس و معرفة ضميرالحس " با روایت از ابومحمد عبدالله... بن حبان.
- (۱۶) " باب العزم بالتصديق و القوة بالتحقيق " با روایت از ابوالحسين على اسدى.
- (۱۷) " باب الجود و البذل و النظرالنافذ و كمال العقل " با روایت از ابوبكر عمر.
- (۱۸) " باب حسن الخلق مع جميع البرية و الخلق " با روایت از ابوالحسين الحسن.
- (۱۹) " باب الاخاء و الموافقة و ترك الهجرو المخالفة " با روایت از ابومحمد عبدالله.
- (۲۰) " باب الحب فى الله و بغض فى الله " با روایت از ابوالحسن على اسدى.
- (۲۱) " باب الرفق بالخلق لكمال الدين و الخلق " با روایت از ابوبكر بن المقرئ.
- (۲۲) " باب الهدى و السمى و حسن السير و الوقت " با روایت از ابن المقرئ ابوبكر.
- (۲۳) " باب الجلوس فى المساجد و حفظ السر و الموارد " با روایت از ابومحمد عبدالله بن محمد.
- (۲۴) " باب لباس المرقوع و الخلق و الرضا بالكسر و الفلق " با روایت از ابومحمد عبدالله بن محمد.
- (۲۵) " باب القربة فى حال وجودالقربة " با روایت از ابومحمد عبدالله.
- (۲۶) " باب الخفة من الدنيا و التجريد للمقبي " با روایت از ابومحمد بن حبان.
- (۲۷) " باب القلب الخفيف و الفوءاد العريف " با روایت از ابوالحسن على اسدى.
- (۲۸) " باب القلب المحموم و السراالمكتوم " با روایت از ابوبكر عبدالمنعم بن حبان.
- (۲۹) " باب حقيقة التصوف و التشمير بالتجريد الى التعريف " با روایت از ابوعبدالله حسين اسوارى.
- (۳۰) " باب المماسكة بالعقود و المشابكة بالوجود " با روایت از ابوبكر بن عبدالله.
- (۳۱) " باب ترك المسئلة و الاختيار و توقع الواقع بالانتظار " با روایت از ابوبكر مقرئ.
- (۳۲) " باب الشغل بالله عزوجل عن سؤال الله عزوجل " با روایت از ابومحمد عبدالله بن محمد.
- (۳۳) " باب المحبة و الوجود و الحقيقه و الورود " با روایت از ابوبكر محمد بن ابراهيم

المقری.

(۳۴) " باب المشاهدة و خفی المراقبة " با روایت از ابو محمد عبدالله بن محمد.

(۳۵) " باب خیرالانیة لشواهد الوجدانية " با روایت از ابوالحسن علی اسدی.

(۳۶) " باب حقیقه الفراسة و القيام بالحراسة " با روایت از ابو محمد عبدالله.

(۳۷) " باب علوم الاشارة والدندنه برسوم العبادة " با روایت از ابوالحسین علی.

(۳۸) " باب تجرید التوحید و تمحیص التفرد " با روایت از ابوبکر عمر.

آغاز نسخه: قال شیخ الشیوخ السید ابومنصور معمر بن احمد بن محمد بن زیاد نورالله قبره و قدس روحه: الحمد لله ولی النعمة... اما بعد فان اخلاق المتصوفة يشتمل على احوال كثيرة اختصر من ذلك اربعين حالا يشهد بصحتها اربعون حديثا من احاديث الرسول (ص) تحفظا على المتصوفة في حقيقة مذهبهم.

انجام: جعلنا الله بمنه... من المتفردين والاعزه من المجردين... انه خير المنعمين والصلوة على محمد خیر الاولین و خیر الاخرین. تم الكتاب بحمد الله و حسن توفيقه.

گویا این رساله باید در جهل باب باشد ولی در نسخه سی و هشت باب بیش نیست.

همکاران بنیاد شاهنامه

در شمارهٔ پیش نام تنی چند از باران و همکاران مجتبی مینوی آمده بود که در تصحیح و تنقیح شاهنامه مشارکت داشته‌اند و متأسفانه نام دوست عزیز دانشمند آقای محمد روشن در آن میان از قلم افتاده بود. در حالیکه حقاً می‌بایست نام ایشان در آن یادداشت می‌آمد. زیرا داستان فرود به تصحیح و تنقیح ایشان و با مقدمهٔ مرحوم مینوی در سال ۱۳۵۴ منتشر شده، چاپ دوم آن به اهتمام مؤسسهٔ مطالعات و تحقیقات فرهنگی با تجدید نظر و تطبیق متن پیشین با نسخهٔ فلورانس در روزهای جشن فردوسی در دسترس علاقه‌مندان قرار گرفته است.

آقایان مهدی مدائنی و محمد مختاری نیز از کسانی‌اند که در بنیاد شاهنامه خدمات رزشمند انجام داده‌اند و باید نسبت به پژوهش‌هایشان دربارهٔ فردوسی قدر دان بود. ازین که این نامها را احتمالاً نامهای دیگری از قلم افتاده است پوزش خواهیم.